

ANALÜÜS LAULU- JA TANTSUPEOLIIKUMISE JÄRJEPIDEVUSE TAGAMISE KOHTA

1 ANALÜÜSI EESMÄRK JA TAUST	1
1.1 Laulu- ja tantsupeoliikumises osalejad	3
1.2 Valdkondadeüleised seosed laulu- ja tantsupeoliikumise hoidmisel	4
2 LAULU- JA TANTSUPEOLIIKUMISE JÄTKUSUUTLIKKUST MÕJUTAVAD JUURPROBLEEMID	5
2.1 Nelja peamise juurprobleemi kirjeldus	6
2.2 Kultuuripoliitika prioriteetsed tegevussuunad laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel	7
3 JUURPROBLEEMIDEGA SEOTUD VALDKONDLIK KOOSTÖÖ JA VÕIMALIKUD LAHENDUSED	8
3.1 Ettepanek laulu- ja tantsupidude majandusliku mõju hindamiseks	8
3.2 Regionaalpoliitika roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel	8
3.2.1 Kohalike omavalitsuste roll laulu- ja tantsupeoliikumise toetamisel	9
3.3 Sotsiaalpoliitika roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel	11
3.4 Hariduspoliitika roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel	12
3.5 Kodanikuühiskonna roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel	15
3.6 Ettepanek üleriiklike laulu- ja tantsupidude korralduse koordineerimiskomisjoni moodustamiseks	16
3.7 Ettepanekud seoses laulu- ja tantsupeoliikumise sümbolobjektidega	17
3.8 Ühiskondlikku elu puudutavad ettepanekud	17
4 ANALÜÜSIS TOODUD ETTEPANEKUTE KOOND	18
LISA: Kultuuriministeeriumi kaudu LTP toetuseks eraldatud toetused ja investeeringud 2017-2021	22
Analüüsi koostamise töörühm	24

1 ANALÜÜSI EESMÄRK JA TAUST

Laulu- ja tantsupeoliikumine (edaspidi ka LTP) on üks eesti kultuurilise identiteedi aluseid. Aastal 2019 tähistati laulupeo 150. aastapäeva, aastast 2003 kuulub Eesti, Läti ja Leedu laulu- ja tantsupidude traditsioon **UNESCO inimkonna suulise ja vaimse pärandi meistriteoste nimekirja.** Dokumendi **“Kultuuri arengukava 2021-2030”** eelnõus¹ on olulise sihina toodud esile vajadus tagada laulu- ja tantsupeo traditsiooni kestmine ja areng, sh edendades tegevusi nii rahvakultuuri valdkonna sees kui ka laiemalt erinevate valdkondade ning asutustega.

Ülevaate koostamise lähtekohaks on laulu- ja tantsupeo protsessi viimaste aastate arengus esile tulnud probleemid, mis viitavad mitmele olulisele ning liikumise jaoks suure mõjuga riskile. Analüüsi eesmärgiks on **kirjeldada olulisemate riskide olemust ning pakkuda lahendusi,** mille kaudu tagada laulu- ja tantsupeoliikumise traditsioonide kestmine.

Analüüsi konteksti mõistmiseks on oluline esile tuua järgmist.

- **Laulu-ja tantsupeoliikumine on pidevalt, nädalast nädalasse ning kuust kuusse kestev protsess,** mille kõige nähtavamad ja suurema mõjuga osad on üleriiklikud laulu- ja tantsupeod.
- Kuigi LTP tõuseb laiemal avalikkuse ees tähelepanu keskpunkti aastatel, mil toimuvad üldlaulu- ja tantsupeod ning noorte laulu- ja tantsupeod, toimub LTP tegevus katkematult **luues väärtust mitmetes eluvaldkondades.** Seega on laulu- ja tantsupeod valdkondadeülene fenomen, mille jaoks on oluline tingimusi luua erinevate poliitikate ja strateegiate kaudu.
- Lisaks kultuurile on LTP seotud tegevused ja/või mõjud tähtsad **regionaalpoliitikas, haridusvaldkonnas, sotsiaalse turvatunde ja sidususe loomisel, kodanikuühiskonna edendamisel.** LTP panustab suhete hoidmisesse **välismaal asuvate eestlastega** ning kannab ja õpetab tundma väärtusi, mis on tähtsad **oma riigi hoidmisel ja kaitsmisel.**
- LTP puudutab olulist osa Eesti elanikkonnast jõudes kas pideva harrastustegevuse või üleriiklike ja regionaalsete laulupidude vaatajakogemuse kaudu sadade tuhandete inimesteni. Aastal 2017 avaldatud Läti Kultuuriakadeemia uuringu järgi **omab koguni 95% Eesti elanikest kas aktiivse osaleja, vahetu või meedia vahendusel pealtvaataja või kaudsemalt osasaaja tasandil kokkupuudet laulu- ja tantsupidudega** (vt ka p. 1.1)².
- Lisaks suurele elanikele osalusele peavad Eesti elanikud laulu- ja tantsupidu tähtsaks. Aastal 2013 avaldatud Marju Lauristini ja Peeter Vihalemma uuringu “Minu

¹ <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/82590d01-f76e-42ff-b901-35cdb577e43d#WzEXu9Je>

² Läti Kultuuriakadeemia (2017). Uuring “Balti riikide elanike kaasatus laulu- ja tantsupeoliikumisse. Allikas: https://sa.laulupidu.ee/wp-content/uploads/2019/10/The_survey_of_inhabitants_of_Baltic_countries_on_the_Song_and_Dance_Celebration_REPORT.pdf

laulu- ja tantsupidu" järgi **peab laulu- ja tantsupidu oluliseks sündmuseks 96% elanikest**, kusjuures 63% hindab pidusid väga oluliseks³.

- Esinejana üleriiklikule peole pääsemine tähendab kollektiividele pidevat tööd repertuaariga ning tiheda konkursisõela läbimist. 2019. aasta üldlaulu- ja tantsupeol osales **1020 koori, 713 rahvatantsurühma ning 74 orkestrit**, mis osalejate arvuna tähendab, et ainuüksi esinejatena osales peol üle **44 500** inimese. Juubelilaulupeo rongkäigust võttis osa **47 000** harrastajat.
- LTP ulatus on peol osalejate numbrist veelgi suurem, kuna üleriiklikele pidudele pääseb kindel hulk lauljaid, tantsijaid ja pillimängijaid.
- Laulu- ja tantsupeod **toovad publikuna kokku kümneid tuhandeid inimesi** (tantsupeol üle 35 000, laulupeol üle 60 000). Sellele lisanduvad teleülekannete auditooriumid.
- LTP olulisteks kandjateks on **kollektiivide juhendajad**. Viimastel aastatel on süvenenud juhendajate järelkasvu risk. Aastal 2019 avaldatud Praxise uuringust⁴ selgub, et alla 35-aastaseid juhendajaid on Eestis vähem kui 15%, uuringust selgus veel, et keskmine juhendaja netotasu kuus oli 2019.a kuus 116 eurot. Ühe lahendusena avas riik 2021. aastal juhendajate **palgatoetuse meetme**.
- LTP korralduses on olulisel kohal kultuurivaldkonna organisatsioonid **Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA, Eesti Kooriühing, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts, Eesti Rahvakultuuri Keskus**. Kõikidel nendel organisatsioonidel on LTP igapäevases hoidmises oma roll ja vastutus.
- LTP kestmise jaoks on elutähtis, et **vastutust liikumist hoida tajusid oma kohustusena nii riik, kohalikud omavalitsused kui ka harrastajad ehk kollektiivid**
 - Eesti üks suuremaid vabaühenduste võrgustikke.

Analüüs **ei käsitle** laulu- ja tantsupeo repertuaariga seotud teemasid. Laulu- ja tantsupidude kavad ja neid puudutavad otsused sünnivad pidude kunstiliste juhtide ja toimkondade esitatud kontseptsioonide ning ettepanekute tulemusena.

1.1 Laulu- ja tantsupeoliikumises osalejad

Eesti Rahvakultuuri Keskuse **2020. aasta statistika kokkuvõtte järgi** on Eestis kõikide valdkondade arvestuses kokku **79 753** rahvakultuuri harrastajat⁵. Neist laulu- ja tantsupeoliikumisega on seotud:

36 011 koorilauluga tegelevat harrastajat

21 468 rahvatantsuga tegelevat harrastajat

2784 puhkpillimuusikaga tegelevat harrastajat

1750 rahvamuusikaga tegelevat harrastajat

³ Marju Lauristin, Peeter Vihalemm (2013). Minu laulu- ja tantsupidu. Allikas: <https://sa.laulupidu.ee/wp-content/uploads/2015/01/Laulupeo-uuringu-aruanne-25-aprill-PARANDUSTEGA-KODULEHELE.pdf>

⁴ Ester, J., Masso, M., Koppel, K., Vainre, M. ja Nuiamäe, M. 2019. Rahvatantsurühmade, rahvamuusikakollektiivide, kooride ja orkestrite finantsmajandusliku olukorra ning juhendajate sotsiaalse kindlustatuse analüüs: uuringuaruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/331/download>

⁵ Allikas, rahvakultuuri harrastajad maakonna ja tegevusvaldkonna järgi: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_rahvakultuur/KU61

Läti Kultuuriakadeemia avaldas aastal 2017 uuringu Balti riikide elanike kaasatusest laulu- ja tantsupeoliikumisse. Tulemusena leiti, et ühel või teisel moel on **Eestis laulu- ja tantsupeoliikumisega seotud 95% inimestest**. Uuringus jaotati elanikud erinevateks liikumises osalejate tüüpideks, mis Eesti puhul kujunesid järgmiselt:

Kokku kaasatuid	Kaasatus tüüpide kaupa	
95%	aktiivne kaasatus ehk osavõtjad või korraldusega seotud inimesed	37%
	passiivne vahetu kaasatus ehk kontsertidel, etendustel või rongkäigus kohal olev publik	65%
	passiivne kaudne kaasatus ehk meediakanalite kaudu jälgiv publik	82%

Kuigi laulu- ja tantsupeoliikumises osalemise numbrid näitavad suurt kandepinda, näitas Praxise 2019. aastal avaldatud uuring, et **liikumises osalevad kollektiivid pole majanduslikult jätkusuutlikud**⁶. See näitab, et liikumise keskne osa on hoolimata osalejate suurest arvust haavatav ning seotud riskide realiseerumisel on oht liikumise murenemisele. Teise olulise asjaoluna tuleb rõhutada, et **oluline osa harrastajatest on lapsed ja noored** (üle 60% koorilauljatest ja rahvatantsijatest). Seega on lisaks iseseisvalt tegutsevatele täiskasvanute kollektiividele võtmetähtsusega üldhariduskoolide teadlikkus ja suutlikkus liikumisega seotud tegevusi ja laiemat potentsiaali õppetöös rakendada.

1.2 Valdkondadeüleised seosed laulu- ja tantsupeoliikumise hoidmisel

Kuigi sageli nähakse laulu- ja tantsupeoliikumist kultuurivaldkonna kesksena, on liikumise tegevuste ja mõjude ulatus oluliselt laiem.

Valdkond	Olulised seosed
Kultuur	LTP toetamine kultuuripoliitika kaudu, rahvakultuuri katusorganisatsioonide toetamine, juhendajate palgatoetusmeetme rahastamine, investeeringud laulupeo ja tantsupeo taristusse.
Regionaalpoliitika	Kohalike omavalitsuste roll LTP tegevuste toetamisel eesmärgiga tugevdada kohalikku identiteeti ja tõsta elanike elukvaliteeti. Omavalitsuse territooriumil tegutsevate

⁶ Ester, J., Masso, M., Koppel, K., Vainre, M. ja Nuiamäe, M. 2019. Rahvatantsurühmade, rahvamuusikakollektiivide, kooride ja orkestrite finantsmajandusliku olukorra ning juhendajate sotsiaalse kindlustatuse analüüs: uuringuaruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/331/download>

	kollektiivide ja juhendajate tegevuse toetamine ning kogukonnatunde hoidmine ja kasvatamine.
Haridus ja noorsootöö	LTP hariduslike võimaluste mitmekülgne kasutamine peaausjalikult üldhariduskoolis ja teistes õppeasutustes, pakkudes loomingulist ja vaheldusrikast õpitegevust ning kandes edasi väärtusi ja traditsioone. Lisaks on suure kaaluga õppe- ja noorsootöösutuste teadlikkus eelduste loomisel, mis mõjutavad laste ja noorte osalemist laulu- ja tantsupeokultuuris (sh koolisisene töökorraldus, rahvakultuuris osalemisega arvestamine ja selle toetamine, samuti juhendajatele töötingimuste loomine). Haridusega seotud tegevuste ja mõjudega saab siduda ka täiskasvanute mitteformaalse hariduse seosed, sest LTP protsess sisaldab repertuaari kaudu toimuvat pidevat õppetööd kõikide osalejate jaoks.
Sotsiaalpoliitika	Laulu- ja tantsupeol on oluline mõju ühiskonna sidususe suurendamisel, vaimse ja füüsilise tervisega seotud riskide ennetamisel ning sotsiaalsete kontaktide pakkumisel (sh leevendades stressi, üksindust), lisaks on tähtis aidata kaasa osalemisvõimaluste loomisel erivajadustega inimestele.
Kodanikuühiskond	Kodanikuühiskonna edendamine, sh LTP kui Eesti ühe suurima kodanikuliikumise kaudu. Laulu- ja tantsupeol osalevad kollektiivid on üks suurimaid kodanikuühiskonna liikumisi ning LTP protsessis osalevate hästi korraldatud vabaühenduste kaudu on võimalik anda oluline panus kodanikuühiskonna toimimisel ja teadlikkuse tõstmisel.
Rahvuskaaslased	Laulu- ja tantsupeod on üheks oluliseks regulaarseks sidemeks Eesti ning välismaal elavate eestlaste kogukondade vahel.
Riigikaitse	LTP kannab ja õpetab Eesti kestmise jaoks olulise tähtsusega alusväärtusi oma riigi hoidmise ja isamaalise mõtteviisi kohta.

Üleriiklike pidude korraldusprotsessis on oluline roll veel mitmetel valdkondadel, mille kaudu tagatakse hulk olulisi suurürituste organiseerimisega seotud funktsioone ja tegevusi (nt turvalisus, meditsiin, transport jt). Täpsemalt on sellised valdkonnad loetletud analüüsi punktis 3.6).

2 LAULU- JA TANTSUPEOLIIKUMISE JÄTKUSUUTLIKKUST MÕJUTAVAD JUURPROBLEEMID

2.1 Nelja peamise juurprobleemi kirjeldus

Analüüsi koostamisel joonistus välja **neli peamist juurprobleemi**, mis põhjustavad omakorda erinevaid negatiivse mõjuga tagajärgi.

- 1. Laulu- ja tantsupeoliikumist ei tajuta riigi ja kohalike omavalitsuste poliitikate ning otsuste kujundamisel kui valdkondadeülest ning ühiskonnale olulist väärtust pakkuvat protsessi, mis mõjutab erinevaid eluvaldkondi ning kannab edasi eestluse hoidmiseks vajalikke hoiakuid, teadmisi ning traditsioone.**

Kuigi valdavalt on erinevate eluvaldkondade tegevust koordineerivad organisatsioonid nõus, et laulu- ja tantsupeo roll Eesti ühiskonnas on ainulaadne ja väärtuslik, eeldatakse enamasti, et selle tänase olukorra ja tulevikuga peaks tegelema pigem kultuuripoliitika. Samas on liikumisel hulk mõjusid ja tahke, mis on osa teistest poliitikatest, mille raames on samuti oluline laulu- ja tantsupeoliikumise mõju märgata ning toetada.

- 2. Üldhariduskoolide kui liikumise järelkasvu oluliste tagajate osalemine laulu- ja tantsupeokultuuris on ebaühtlane ja ei tugine süsteemsele lähenemisele.**

Eesti koolimuusika suurkuju Heino Kaljuste on öelnud, et kuniks laulab kool, laulab kogu rahvas. Öeldu kehtib laiemalt ka kogu laulu- ja tantsupeoliikumise kohta. Paraku on üldhariduskoolide praktika laulu- ja tantsupeokultuuris osalemisel ebaühtlane ning Eestis on ka selliseid koole, mille õpilastel puudub liikumisega igasugune aktiivsem kokkupuude. Kui koolide teadlikkus koorilaulu ja rahvatantsuga kaasnevate võimaluste kasutamisest on madal ja laulu- ja tantsupeoliikumist nähakse lihtsalt valikulise osana huviharidusest, võib tekkida järelkasvu risk nii osalevate laste ja noorte kandepinna kui ka juhendajate tasandil (üks eeldusi edukaks tööks koolis on läbimõeldud viis juhendajate kaasamisel ja nende tööks vajalike tingimuste loomisel).

- 3. Laulu- ja tantsupeovaldkonna katusorganisatsioonide ja kollektiivide tegevusmudel on alarahastatud.**

Vajalike muudatuste elluviimiseks on lisaks igapäevase operatiivse tegevuse korraldamisele oluline kavandada pikaajalise sihiga arendustegevusi, nt koostööpõhimõtete koostamine ja juurutamine erinevate partneritega, uuringute ja kaardistuste läbiviimine, poliitikakujundamises osalemine jpm. Paraku ei võimalda katusorganisatsioonide tänane tegevus- ja rahastamismudel taolisi jõupingutusi teha. See on üks põhjuseid, miks on raskendatud ka muudatuste juhtimine ja riskide ennetamine.

Praxise 2019. aastal avaldatud uuringust selgus, et LTP kollektiivid pole majanduslikult jätkusuutlikud⁷. Nii on sellel probleemil ühine tahk ka kodanikuühiskonna ja vabaühenduste valdkonna problemaatikaga.

4. Valdkondade ülene koostöö ja koordineerimine üleriiklike pidude korraldamisel on projektipõhine.

Üleriiklikud laulu- ja tantsupeod toimuvad 2-3 aasta tagant. Korraldustegevuste intensiivsus ja maht kasvab peo lähenedes järk-järgult, kõige suurem koormus on viimasel poolel aastal enne sündmuse toimumist. Seni on olnud probleemiks, et kõige aktiivsemasse faasi jõudes tuleb iga peo eel projektipõhiselt läbi rääkida erinevate peo korraldusega seotud teenuste ja tegevuste korraldus. Selline lähenemine võib paratamatult tekitada olukorra, kus ei pruugi olla piisavalt valmidust kiireloomulistele muudatustele või ootamatutele sündmustele reageerimiseks või erinevate valdkondade vastutusvaldkondade määratlemiseks.

2.2 Kultuuripoliitika prioriteetsed tegevussuunad laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel

1. **Valdkondade ülese laulu- ja tantsupeo liikumise tegevuskava koostamine.** Alljärgnevas ülevaates on kirjeldatud erinevate valdkondade seoseid laulu- ja tantsupeo liikumisega. Kultuuripoliitika kujundamisel on oluline luua valdkondade ülene raamistik, mille toel lahendada liikumise kestlikkusega seotud probleeme. Valdkondade ülese tegevuskava esialgsed pidepunktid on kajastatud ühiste tegevussuundade ülevaadetes (vt analüüsi punktid 3.1-3.8).
2. **Laulu- ja tantsupeo liikumises osalevate kollektiivide ja nendega seonduvate tegevuste andmebaasi loomine.** Hetkel on toimumas Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogu ja Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutuse (ELT SA) registri ühildamise analüüsi koostamine Civitta Eesti AS poolt. Oluline, et analüüsi tulemusel valmiks prototüüp ja edasine valmislahendus. Andmebaas on oluline infoallikas erinevatele poliitikate kujundajatele ehk riigile, KOVidele, maakondadele, valdkondlikele organisatsioonidele jne. Samuti vajab andmebaas lisaks valmimise kuludele ka ülalpidamise ja edasise arendamise vahendeid.
3. **Rahvakultuuri katusorganisatsioonide tegevuse mõju hindamine.** Tõhusama tegevusmudeli kujundamiseks on vajalik teostada Eesti Kooriühingu ja Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tegevuse mõjuanalüüs.
4. **Laulu- ja tantsupeo kollektiivide juhendajate tööjõukulude toetuse meetme jätkuv rakendamine.** Konkreetne valdkond, kus on väga oluline saavutada valdkonnapoolne võimekus heal tasemel tugiteenusteks, seondub 2021. aastal avanenud laulu- ja tantsupeokollektiivide juhendajate palgatoetuse meetmega. Praxise 2019. aastal avaldatud uuring tõi esile, et Eestis võib peatselt tekkida juhendajate puudus ning seetõttu on meetme rakendamine jätkuvalt tähtis.

⁷ Ester, J., Masso, M., Koppel, K., Vainre, M. ja Nuiamäe, M. 2019. Rahvatantsurühmade, rahvamuusikakollektiivide, kooride ja orkestrite finantsmajandusliku olukorra ning juhendajate sotsiaalse kindlustatuse analüüs: uuringuaruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/331/download>

3 JUURPROBLEEMIDEGA SEOTUD VALDKONDLIK KOOSTÖÖ JA VÕIMALIKUD LAHENDUSED

Järgnevalt on toodud nelja probleemi täpsemad seosed erinevate valdkondadega ning võimalikud lahendused probleemidega seotud riskidega tegelemiseks. Kõiki probleeme kattev ettepanek lahenduste leidmiseks on **valdkondadeülese tegevuskava väljatöötamine**, mis sisaldab erinevate osapoolte poolt korraldatud ja juhitud algatusi. Allpool on iga probleemi juures eraldi välja toodud võimalikud koostöökohad erinevates suure mõjuga ja liikumise jaoks olulise tähtsusega valdkondades.

PROBLEEM 1: Laulu- ja tantsupeoliikumist ei tajuta riigi ja kohalike omavalitsuste poliitikate ning otsuste kujundamisel kui valdkondadeülest ning ühiskonnale olulist väärtust pakkuvat protsessi, mis mõjutab erinevaid eluvaldkondi ning kannab edasi eestluse hoidmiseks vajalikke hoiakuid, teadmisi ning traditsioone.

3.1 Ettepanek laulu- ja tantsupidude majandusliku mõju hindamiseks

Üleriiklikud laulu- ja tantsupeod omavad suursündmusena märkimisväärset majanduslikku mõju. Seni ei ole Eestis uuritud üldlaulu- ja tantsupidude kui sündmuste ega ka LTP laiemat majanduslikku mõju (sh regionaalsed laulu- ja tantsupeod). Seega on asjakohane **kavandada kultuuri-, majandus- ja regionaalpoliitika koostöös 2025 a toimuva üldlaulu- ja tantsupeo majanduslike mõjude analüüs**. Järgmise sammuna on tähtis vaadelda liikumise majanduslikke mõjusid ka protsessina pidude vahelisel ajal.

3.2 Regionaalpoliitika roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel

Koostöö eesmärk: luua eeldused selleks, et kohalikud omavalitsused näeksid riigi ja harrastajate kõrval omavalitsuste strateegilist rolli laulu- ja tantsupeoliikumise hoidmisel ja edendamisel ning kollektiivide toetamise põhimõtted aitaksid kaasa liikumise kestlikkuse tagamisele.

Arengukava "Kultuur 2030" määratleb, et "rahvakultuuri valdkonna jätkusuutlikkust toetav regionaalne kultuurikorraldus lähtub riigi ja kohalike omavalitsuste kokkulepitud põhimõtetest. Haldusreformi järgselt on olulised ajakohastatud kokkulepped riigi ja omavalitsuse rollide jaotuses ning täpsustatud kohalike omavalitsuste, maakondlike omavalitsusliitude ja arenduskeskuste ülesanded rahvakultuuri korraldamisel ja edendamisel."⁸ Nii on kohalike omavalitsuste roll ka LTP toetamisel strateegilise tähtsusega. Liikumise kestlikkuse tagamisel on väga oluline, et koostöö kohalike omavalitsuste ja nende territooriumil tegutsevate rahvakultuuri kollektiivide ning juhendajate vahel toimiks latusalt ning teeniks pikemaajalisi sihte ja eesmärke. Arvestades LTP laialdast mõju erinevatele eluvaldkondadele, on kohalike omavalitsuste tegevus liikumise toetamisel või mitte toetamisel laiema strateegilise mõjuga kui vaid otsus rahvakultuuri kollektiivide toetamise kohta.

⁸Allikas: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/82590d01-f76e-42ff-b901-35cdb577e43d#8Heo6siQ>, vt Lisa 5.

Regionaalpoliitika ja laulu- ja tantsupeoliikumise ühised tegevussuunad:

1. **Kohalike omavalitsuste kui strateegiliste partnerite rolli teadvustamine ja toetuspõhimõtete ühtlustamine.** Kohalike omavalitsuste, Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning regionaalpoliitika kujundajate koostöös laulu- ja tantsupeoliikumise toetamise põhimõtete analüüsimine ning ühiste lähtekohtade ja/või laulu- ja tantsupeoliikumise toetamise hea tava sõnastamine.
2. **Hästi toimivate koostöömudelite analüüs ja tutvustamine.** Parimate praktikate analüüs ja täna hästi toimivate mudelite tutvustamine ning eelduste loomine nende laiemaks kasutamiseks (sh teadlikkuse tõstmine, tunnustamine, koolitus- ja arendustegevused jmt).
3. **Laulu- ja tantsupidude korraldusega seotud regionaalsete koostöölepete elluviimine.** Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA ja maakondlike korraldajate vahel sõlmitavate lepingute elluviimise analüüs ning mõjude hindamine eesmärgiga töötada välja võimalikult latusad ja pikaajalisi sihte silmas pidavad lahendused.
4. **Laulu- ja tantsupeoliikumisega seotud näitajate analüüs ja uuendamine.** Kohalike omavalitsuste tegevuste analüüsimisel LTP mõjude strateegilisem hindamine ning mõõdikute täpsustamine.

3.2.1 Kohalike omavalitsuste roll laulu- ja tantsupeoliikumise toetamisel

Kohalike omavalitsuste roll laulu- ja tantsupeoliikumise toetamisel on keeruline alahinnata. Kui riiklik tugi loob vajaliku üldise toetusraamistiku, siis kohalike omavalitsuste poolt ellu viidavad tegevused on liikumises osalevatele kollektiividele vahetu tegevuse korraldamisel oluliselt lähemal (kuna valdava osa koolide puhul on koolipidajaks kohalik omavalitsus, saab selle mõju hulka arvata ka koolide kaudu laste ja noortega tehtava töö).

Kohalike omavalitsuste praktikad rahvakultuuri kollektiivide toetamisel on erinevad. Analüüsi koostamise käigus **viis Eesti Rahvakultuuri Keskus mais ja juunis 2021 läbi küsitluse**, mille raames uuriti erinevate LTP seotud kohalike omavalitsuste tegevusi. Järgnevalt on toodud küsitluse lühikokkuvõte.

Küsitluse valimisse kuulusid 16 erineva suurusega omavalitsust: Haapsalu, Hiiumaa, Jõgeva, Kohtla-Järve, Mustvee, Narva, Põltsamaa, Pärnu, Rapla, Saaremaa, Tallinn, Tartu, Türi, Valga, Viljandi, Viru-Nigula. Küsitluse tulemused andsid kinnitust väitele, et kohalike omavalitsuste tegevus LTP kollektiivide toetamisel ja juhendajatega seotud olukorra analüüsimisel toimub erinevate lähenemiste ja põhimõtete alusel.

Allolevas tabelis on toodud küsitlusele vastanud omavalitsuste hinnangud oma tegevusele seoses LTP tegevuse eesmärgistamisega KOV arengukavas, kollektiivide toetamisel ja kaardistamisel ning juhendajatega seotud olukorra analüüsimisel.

	LTP hoidmine ja arendamine on kajastatud KOV arengukavas	Sõnastatud on LTP kollektiivide toetamise põhimõtted	KOV omab ülevaadet oma territooriumil tegutsevatest LTP kollektiividest	KOV omab ülevaadet oma territooriumil tegutsevate LTP juhendajate olukorrast
Jah	25%	50%	50%	12%
Teatud määral		50%	25%	44%
Ei	75%		25%	44%

Küsitlusest selgus, et **KOV arengukava tasemel on LTP eesmäärke, tegevusi või mõjusid käsitletud 25% küsitlusele vastanud omavalitsustest**. Olulised sagedamad on juhud, kus LTP tegevusi nähakse ühe osana üldisest huvitegevusest ning liikumisega seotud laiemal mõjuga põhjus-tagajärg seoseid pole käsitletud. LTP liikumise jaoks on tähtis, et kollektiivide toetamine poleks lühiajalise perspektiiviga või olemuselt projektipõhine. Sellist lähenemist toetab ka aastal 2021 avaldatud uuringu "Kohalike omavalitsuste vabaühenduste rahastamise analüüs" (Tallinna Ülikool, 2021)⁹ raportis toodud korduvate ja ühekordsete toetuste vahetada käsitlev soovitus, mille järgi on oluline, et rahastamisega seotud toimingud vastaksid kohaliku omavalitsuse arengukavas toodud arengusuundadele.

Kollektiivide toetamise praktikad on väga erinevad. Küsitluses osales omavalitsusi, kus on läbi mõeldud kollektiivide tegevuse erinevad tasandid (proovid, esinemised, osalemised piirkondlikel ja üldriiklikel pidudel, omavalitsuse esindamine, juhendajate toetamine ja teadlik järelkasvu eest hoolitsemine jmt). Samas esines ka hinnanguid, mille järgi pole täiskasvanute kollektiivide toetamine KOV jaoks oluline või viiteid, et kui tegemist on Eesti riigi jaoks olulise valdkonnaga, peaks ka vajalik toetussüsteem toimuma riigi vahendite toel. Samuti märgiti, et kohalike omavalitsuste jaoks on olulise negatiivse mõjuga arengud, millega kaasnevad laste ja noorte huvihariduse ja -tegevuse toetuse kärped, mis avaldavad survet ka rahvakultuuri valdkonna rahastamisele.

Ülevaadet kollektiivide tegevuse kohta on ootuspäraselt suurema tõenäosusega olemas väiksematel omavalitsustel. **Sagedamini on olemas info omavalitsuse käest toetust saavate kollektiivide kohta**, harvemini ka laiemalt. Mitmel juhul hinnati, et kaaluda võiks suuremate andmebaaside koostamist, mida saaks kasutada omavalitsuste üleselt.

Kui kollektiivide tegevuse kohta olid ülevaadet kas toetuste taotlemise või aruandluse kaudu sagedamini olemas, siis **juhendajatega seotud olukorra ja tulevikuväljavaadet analüüs toimub veidi enam kui kümnendikus omavalitsustest**. Kuigi strateegiliselt selle probleemiga pigem ei tegeleta, tunnistatakse et juhendajate järelkasvu vähesus on olulise mõjuga probleem. Seetõttu tõsteti eraldi esile ka LTP kollektiivide juhendajate

⁹ Vt https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/sisulehtede-failid/Arengu%20abimaterjalid%20ja%20uuritud/KOVide%20vabayhenduste%20toetused_report_2021.pdf

palgatoetuse meedet, mis on üks võimalusi juhendajate töötingimuste parandamiseks ning valdkonna tööturu arendamiseks.

3.3 Sotsiaalpoliitika roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel

Koostöö eesmärk: luua laiemaid eeldusi selleks, et laulu- ja tantsupeoliikumise tegevused panustaksid senisest strateegilisematel alustel sotsiaalpoliitika eesmärkide täitmisse, sh sotsiaalse sidususe suurendamisel, üksinduse ja tõrjutusega seotud riskide maandamisel, erinevate terviseriskide ennetamisel ning erivajadustega inimeste ligipääsu võimaluste suurendamisel.

Sotsiaalpoliitika ja laulu- ja tantsupeoliikumise ühised tegevussuunad:

1. **Eesti inimeste vaimse tervise hoidmine.** LTP on pidev protsess, mis hõlmab igakuiselt üle 70 000 rahvakultuuri harrastaja, sh suurte pidude vahelistel aastatel. Rahvakultuuri harrastajaid on kõikjal Eestis ning kõikides vanusegruppides alates väikelastest kuni eakateni. Oma tegevuse iseloomu kaudu annab laulu- ja tantsupeoliikumine igapäevase panuse elanike vaimse tervise hoidmisesse, pakkudes võimalust eneseteostuseks, suhtlemiseks ja sotsiaalse sidususe kasvuks. Üheks võimaluseks neid seoseid strateegiliselt käsitleda on panustada Heaolu arengukava väljatöötamise protsessis eesmärgiga kaardistada laulu- ja tantsupeoliikumise seotud võimalused ja sekkumisloogikad.
2. **Eelduste loomine kogukondlikuks suhtlemiseks ja üksindusega seotud riskide maandamiseks.** LTP on paljude harrastajate jaoks tähtis sotsiaalsete kontaktide loomisel ning üksinduse vältimisel. Vananevas ühiskonnas on järjest rohkem inimesi, kelle jaoks on kollektiivide töös osalemine oluliseks kokkupuute punktiks kas oma kogukonna või laulu- ja tantsukaaslastega. Kuna rahvakultuuri kollektiivide tegevus on mitmekesine ning sisaldab lisaks proovidele repertuaariga ka muid ühiseid ettevõtmisi, on sellise võrgustiku toimimine mitmekülgne ja tõhus viis üksinduse või tõrjutusega seotud riskide maandamiseks.
3. **Terviseriskide ennetamine.** Nii rahvatants kui ka koorilaul on aktiivsed tegevused, mis aitavad hoida tervist ning füüsilist toonust. Eriti just rahvatantsu kaudu on võimalik kujundada (eelkõige noortel) püsiv ja regulaarne liikumisharjumus ja positiivse tervisekäitumisega seotud hoiakuid, mis väärtustavad tervislikke eluviise, panevad noored rohkem liikuma ning ennetavad mitmeid võimalikke terviseprobleeme. Selline suund on suure potentsiaaliga ka töös laste ja noortega ning hea kavandamise juures annab koolidele olulise lisavõimaluse koolipäevade mitmekesistamiseks ja õppe kvaliteedi tõstmiseks. Lisaks on oluline, et laulu- ja tantsupeoga seotud assotsiatsioonid oleks terviseteadlikud ja ei viitaks erinevatele sõltuvustele või kahjulikule tervisekäitumisele (sh liikumise põhimõtted seoses alkoholimüügi või teiste taoliste valdkondadega). Laulu- ja tantsupeokultuuri positiivseid mõjusid ennetustegevustele on näiteks võimalik käsitleda Toitumise ja liikumise rohelise raamatu koostamisel.
4. **Erivajadustega inimeste kaasamine.** Laulu- ja tantsupeost osa saamine on tähtis kõigi Eesti elanike jaoks. Nagu ka varasemalt analüüsis viidatud, omab uuringute järgi liikumisega ühel või teisel moel kokkupuudet koguni 95% rahvastikust. Tähtis on tagada, et pidevalt areneks võimalused erivajadustega inimeste kaasamisel

ning nende ootustega arvestamisel (seda nii füüsilise ligipääsu kui ka kirjeldustõlgete jt ligipääsu avardavate tegevuste kaudu). Võimalus koostöö tihendamiseks avaneb näiteks sotsiaalministeeriumi esindajate kaasamisel töörühma (kes kaasavad vajadusel valdkondlike esindusorganisatsioonide), kelle eesmärgiks on üldriiklike pidude ettevalmistusprotsessi haldamine ja koordineerimine, et töötada aegsasti välja võimalikud erivajadustega inimeste kaasamisele suunatud lahendused.

PROBLEEM 2: Üldhariduskoolide kui liikumise järelkasvu oluliste tagajate osalemine laulu- ja tantsupeokultuuris on ebaühtlane ja ei tugine süsteemsele lähenemisele.

3.4 Hariduspoliitika roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel

Haridusvaldkonnaga seotud kitsaskohtade lahendamisel on kriitilise tähtsusega, milliste tegevussuundade kaudu saavutada soovitud arengud olukorras, kus üldhariduse tasandil pole suuremate muudatuste tegemine õppekavades realistlik stsenaarium.

Koostöö eesmärk: tagada, et üldhariduskoolis oleks kõigil õpilastel võrdväärsed võimalused saada mitmekülgset osa rahvakultuurist ning laulu- ja tantsupeoliikumisest. Lisaks on oluline suurendada koolide ja koolipidajate teadlikkust oma- ja rahvakultuuri alusväärtuste edasikandmisest, samuti rõhutada eri ainete õpetajate ja ringijuhendajate rolli olulisust noorte väärtusruumi ning kultuurilise identiteedi kujundamisel.

Taust: Üldhariduskoolides toimivate või mitte toimivate tegevuste mõju laulu- ja tantsupeoliikumisele on keeruline alahinnata. Traditsiooni kestmise üks olulisi eeldusi on, et koorilaul, rahvatants ja rahvapillimäng oleks üldharidusõppe ja koolipäeva loomulik osa. Paljude laste jaoks on üldhariduskool ainus kättesaadav võimalus rahvakultuuris osalemiseks. Paraku oleme osades koolides silmitsi olukorraga, kus koorilaulu või rahvatantsu nähakse lihtsalt ühe osana huvitegevusest ning pole teadvustatud selle laiemat väärtust ja mõjusid. Nii võime kaotada olulise osa potentsiaalset, millega LTP saaks haridusvaldkonda rikastada.

Pikalt on peetud diskussioone, kas üheks lahenduseks võiks olla koorilaulu või rahvatantsu tundide lisamine õppekavadesse. Need arutelud ei ole jõudnud lahenduseni ei kultuuri- ega haridusvaldkonnas. Õppepäeva kestus ja õpilaste õppekoormus on ajaliselt selgelt määratletud ning seotud õpilaste tervise ja jõuvarudega, samuti nende harrastustega, milleks peab lapsele jääma aega väljaspool õpet üldhariduskoolis. Ainetundidena kultuuriteematika lisamine õppekavasse eeldab vastavate ainekavade koostamist, sh konkreetsete õpitulemuste määramist ja nende saavutatuse taseme standardile vastavusega hindamist. Hindamine kultuurivaldkonnas ei pruugi olla informatiivne, võrreldav, stressi vältiv, kultuuriga tegelema motiveeriv ja sel viisil ei pruugi toetada õppimist ja aktiivset osalemist.

Kool peab kaasa aitama õpilaste kasvamisele **loovateks** ja **mitmekülgseteks** isiksusteks. Õpilastes kujundatavate üldpädevuste hulgas on **kultuuri- ja väärtuspädevus**, mis

tähendab muu hulgas suutlikkust tajuda ja väärtustada oma seotust oma **kultuuripärandiga ning** -sündmustega¹⁰. Hariduse tulevikuvaates on esmatähtsaks tegevuseks vaimset ja füüsilist turvalisuste ning liikumist soodustava õppekeskkonna ja -korralduse loomine, üld- ja tulevikupädevuste arendamine aine- ja erialaoskuste kõrval, ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujundamine¹¹.

Arengukava "Kultuur 2030" eelnõu¹² seab sihiks, et "teadlikkuse tõstmiseks ja järelkasvu kindlustamiseks tuleb rahvakultuuri lõimida tihedamalt haridussüsteemi kõikidel astmetel ja mitteformaalõppes. Lasteaegadel, koolidel ja huvikoolidel on oluline roll tekitada lastes ja noortes huvi rikkaliku kultuuripärandi vastu ning kujundada rahvakultuuris osalemise harjumusi". Üks võimalik **lahendus laulu- ja tantsupeokultuuri paremaks integreerimiseks üldhariduse tegevustesse** on mõtestada ja hinnata kultuuri- ja haridusvaldkonna koostöös uuesti üle võimalused, mille kaudu saab senisest suurem hulk lapsi ja noori senisest enam koorilaulu, rahvatantsu ja pillimänguga kokku puutuda. Seejuures tuleks õppetundide lisamise asemel keskenduda uuenduslikumatele lahendustele, mille üle ei ole varasemate arutelude käigus süvendatult juureldud. Koolipäeva kujundamiseks on juba olemas head praktikad, mis innustavad koole arendama õppetöö korraldust ja koolipäeva tervikuna selliselt, et koolikultuur rikastuks viisil, mis ei too kaasa päevakoormuste liiga suurt kasvu. Heaks näiteks on liikumisega seotud programmid, mis ei pretendeeri tingimata vastava aine tundide mahu kasvule, vaid pakuvad koolipäeva vajalikku vaheldust ning samas tagavad soovitud regulaarsuse. Samal viisil võiks analüüsida ka võimalusi, kuidas lisada õppepäevadesse koorilaulu ja rahvatantsu elemente.

Sellise suuna eduka elluviimise eelduseks on **koolijuhtide ja koolipidajate teadlikkus koorilaulu ja tantsulise liikumise spetsiifika ning seda mõjutavate tegurite kohta**. Aastal 2021 käivitus riiklik rahvakultuuri juhendajate palgatoetuse meede, mis aitab teiste seas väärtustada ka koolides tegutsevate juhendajate panust. Oluline on, et koolid koos koolipidajatega oskaksid seda võimalust kasutada ning juhendajate heaolule ning järelkasvule kaasa aidata.

Samuti väärib eraldi rõhutamist **laulu- ja tantsupeo laiem hariduslik mõõde** (alates nt laulikute sisust, mis on sisuliselt kujunenud kultuurilugu avavateks õppevahenditeks). Nende suundade paremaks ellu rakendamiseks on tähtis, et koolijuhtide koostöö rahvakultuuri valdkonna juhendajatega põhineb ühistel eesmärkidel ja arusaamadel.

Hariduspoliitika ja laulu- ja tantsupeoliikumise ühised tegevussuunad:

1. Kirjeldada valdkonna ekspertide ning hariduspoliitika ja kultuuripoliitika kujundajate koostöös võimalusi, mis aitavad kaasa eesmärgile **lõimida koorilaulu, rahvapillimängu ja rahvatantsu senisest enam koolipäevade ülesehitusse** ning otsida lisaks õppeainete raames toimivatele tundidele mitmekesisemaid

¹⁰ Vabariigi Valitsuse 06.01.2011 a määrus nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava“

¹¹ Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035

¹² Vt <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/82590d01-f76e-42ff-b901-35cdb577e43d#8Heo6siQ>

võimalusi koorilaulu- ja rahvatantsu kultuuri harrastamiseks lisaks õppekavast tulenevate õppeainete raames toimuvatele tundidele.

2. Analüüsida, kuidas ja milliste vahenditega **suurendada koolijuhtide teadlikkust** laulu- ja tantsupeo seostest üldhariduse ning koolikultuuriga ja laiemast hariduslikust mõjust kaasates neid kujundama põhimõtteid, mille alusel juhendajad koolides töötavad ja kuidas toetab huvitegevus koolis õppekava täitmist.
3. Käivitada haridus- ja kultuurivaldkonna koostöös enne 2023. aasta noorte laulu- ja tantsupidu ning 2025. aasta üldlaulu- ja tantsupidu **valitud koolides pilootprogrammid**, et valitud lahendusi testida (sh vene emakeelega koolides).

PROBLEEM 3: Laulu- ja tantsupeovaldkonna katusorganisatsioonide ja kollektiivide tegevusmudel on alarahastatud.

Probleemi esimese tahu kujundab asjaolu, et rahvakultuuri valdkonna peamiste katusorganisatsioonide ehk Eesti Kooriühingu ja Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi võimalused arendustegevuste kaudu LTP kollektiivide korraldustegevuste toetamise ning erinevate riigi ja kohaliku taseme poliitikatesse panustamisel on piiratud. Taolised tegevused nõuavad pidevat protsesside koordineerimist, strateegilise kavandamise ja läbirääkimiste võimekust jmt, mille elluviimiseks vajalike töökohtade jaoks täna vahendeid pole. Samale probleemistikule viidatakse ka Praxise poolt koostatavas ülevaates, mis analüüsib dokumendi "Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020" elluviimist ning nähakse ühe soovitusena hinnata, kas organisatsioonide ülesanneteks ette nähtud vahendid vastavad vajaminevale¹³.

Üks konkreetne valdkond, kus on väga oluline saavutada valdkonnapoolne võimekus heal tasemel tugiteenusteks, seondub 2021. aastal avanenud laulu- ja tantsupeokollektiivide juhendajate palgatoetuse meetmega. Praxise 2019. aastal avaldatud uuring¹⁴ tõi esile, et Eestis võib peatselt tekkida juhendajate puudus. Juhendajate hõivemustri tõttu on nende sotsiaalkaitse ebakindel. Kuna valdkonnas kasutatakse suures osas VÕS lepinguid (32%) või tähtajalisi töölepinguid (22%) ei ole tagatud juhendajate suvepuhkus, lähetused, lapsetoetus, pension jms. See mõjutab inimeste karjäärivalikuid ning pidurdab juhendajate vajalikku järelkasvu. Nii on valdkonna strateegiline huvi, et toetus jõuaks võimalikult paljude sihtrühma kuuluvate juhendajateni ning seetõttu on toetuse maksmist korraldava Eesti Rahvakultuuri Keskuse koostöö Eesti Kooriühingu ja Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsiga tähtsal kohal.

Kultuuripoliitikaga seotud tegevussuunad ülal loetletud kitsaskohtade lahendamiseks on toodud analüüsi punktis 2.2. Laulu- ja tantsupeovaldkonna katusorganisatsioonidele 2017-2021 riigieelarvest eraldatud toetused on toodud analüüsi lisas.

¹³ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021, avaldamisel.

¹⁴ Ester, J., Masso, M., Koppel, K., Vainre, M. ja Nuiamäe, M. 2019. Rahvatantsurühmade, rahvamuusikakollektiivide, kooride ja orkestrite finantsmajandusliku olukorra ning juhendajate sotsiaalse kindlustatuse analüüs: uuringuaruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/331/download>

3.5. Kodanikuühiskonna roll laulu- ja tantsupeoliikumise arendamisel

Üks oluline lahendus-suund valdkonna rahastamise probleemiga tegelemisel on luua kollektiividele võimalusi oma organisatsiooni tugevdada ning muuta tegevus kestlikumaks. Sellele saab kaasa aidata tihe koostöö kodanikuühiskonna edendajatega ning laulu- ja tantsupeoliikumise vabaühendustele suunatud arendus- ja koolitustegevused.

Koostöö eesmärk: tugevdada laulu- ja tantsupeoliikumise vabaühenduste toetamise kaudu kodanikuühiskonna kandepinda ning tõsta ühe Eesti suurima ja laia ühiskondliku haardega võrgustiku organisatsioonide võimekust tegevuste ja eestkoste korraldamisel.

Peamine põhjus, kus laulu- ja tantsupeo kestlikkuse teemad seostuvad kodanikuühiskonna edendamisega, peitub neis paljudes kollektiivides, kes tegutsevad vabaühendustena. Mitmed hiljutised uuringud ja ülevaated on esile toonud, et laulu- ja tantsupeoliikumise jätkusuutlikkus toetub kolmele sambale: riiklik tugi, kohalike omavalitsuste panus ning liikumises osalejate endi võimekus organiseeruda ja panustada.

Laulu- ja tantsupeoliikumise valdkonna arendamisel ning Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) strateegiliste eesmärkide elluviimisel on oluline ühisosa. Nii on LTP edasiste arendustegevuste jaoks olulisel kohal kodanikuteadlikkuse suurendamine, mille tulemuseks on riigi ja kohaliku omavalitsuse rolli kõrval ka kollektiivide võimekuse suurendamine. Seda vajadust rõhutab 2021. aastal käivitunud rahvakultuuri kollektiivide juhendajate palgatoetuse meede, mis tähtsustab vabaühenduste rolli juhendajate tööandjatena. Kuna juhendajate vähesuse riski maandamine on kriitilise tähtsusega tegur, siis on iga kollektiiv, kes suudab täita tööandja rolli, väga olulise tähtsusega.

Samas ei ole KÜSK-il olemasoleva eelarve raames võimalik taolisi arendustegevusi kavandada ega ellu viia.

Samuti on LTP oluline roll kogukondade seesmise koostöö kasvatamisel, seda nii valdkondlikult (nt haridus ja sotsiaalteemad) kui ka põlvkondade vaheliste sidemete ehitamisel ning väärtusruumi kujundamisel. LTP liikumise areng on faasis, kus on kindlasti ruumi ka innovatsioonile ning uutele koostöö ja koosloome mudelitele, mis aitavad kaasa tänaste riskide maandamisele ning loovad võit-võit olukord erinevatele osapooltele. Näitena võib tuua võimalused mõtestada LTP ühenduste, kohaliku omavalitsuse ja kogukonna koostööd, mille raamidesse mahub väga palju kogukondade jaoks olulist (alates ühistegevusest ja sotsiaalsetest faktoritest kuni identiteedi teemadeni nii kohalikul kui ka riiklikul tasemel).

Kodanikuühiskonna arendamise ja laulu- ja tantsupeoliikumise ühised tegevussuunad:

1. Kavandada riigieelarves **täiendavad vahendid kultuuripoliitika ja kodanikuühiskonna arendamisele suunatud ühistegevusteks** eesmärgiga tõsta laulu- ja tantsupeoliikumise vabaühenduste võimekust oma tegevuse korraldamisel.

2. Luua täiendavate vahendite toel koostöös Siseministeeriumi, KÜSK-i ja rahvakultuuri valdkonna katusorganisatsioonidega (Kooriühing, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts, Eesti Rahvakultuuri Keskus) **LTP kollektiivide arendusprogramm eesmärgiga suurendada valdkonnas tegutsevate vabaühenduste võimekust** oma tegevuse korraldamisel. Vabaühenduste jaoks vajalikud ja olulised oskused eesmärkide saavutamisel on mh strateegilist kavandamist ja juhtimist, tulemuste ja mõju mõõtmist, inimeste ja tööprotsesside juhtimist, finantsplaneerimist (sh omatulu teenimist), kommunikatsiooni ja koostööd ja üldist võimekust tulemuslikult tegutseda (luues sh kogukondlikku ja valdkondlikku sidusust).
3. Siseministeeriumil kaasata LTP praktikad **vabaühenduste rahastamise juhendmaterjali** uuendamisse.

PROBLEEM 4: Valdkondadeüleline koostöö ja koordineerimine üleriiklike pidude korraldamisel on projektipõhine.

3.6 Ettepanek üleriiklike laulu- ja tantsupidude korralduse koordineerimiskomisjoni moodustamiseks

Laulu- ja tantsupidude korraldus koosneb paljudest alateemadest ning moodustab valdkondadevahelise ja detailirohke koostöömudeli. Pidude lähenedes on varasemalt esinenud nii prioritseerimise kui ka ressursside kavandamisega seotud riske, mille maandamiseks oleks oluline viia üleriiklike pidude korraldamise koordineerimine rohkem protsessipõhiseks.

Protsessipõhise suurendamiseks on üks lahendus moodustada regulaarselt kogunev üleriiklike **laulu- ja tantsupidude korralduse koordineerimiskomisjon**. Ka pidude vahelisel ajal teatud regulaarsusega koguneva komisjoni eesmärgiks saaks olla erinevatest valdkondadest vajamineva ressursi kaardistamine ning selle kavandamiseks vajaliku info või suuniste jagamine, samuti erinevate prognooside või analüüside läbitöötamine ning nendest tulenevate tegevuste kavandamine. Peoaastal muutuks komisjoni töö intensiivsemaks ning **valmistaks ette operatiivstaabi tegevust**.

Komisjoni poolt koordineeritavate teemade hulka saaks arvata:

1. Linnatranspordi korraldamise temaatika (koostöös Tallinna linnavalitsusega)
2. Kollektiivide koolimajutuse korraldamise (koostöös Tallinna linnavalitsusega)
3. Politsei ja päästevaldkonna rolli (koostöös Politsei ja Piirivalveametiga), samuti muud siseturvalisuse ja riigikaitsega seotud organisatsioonide kaasamisega seonduv
4. Turvateenuste korraldusega seonduv
5. Meditsiinilise abiga seonduv
6. Rahvatervise küsimustega seonduv (koostöös Terviseametiga)
7. Toitlustamise ja suurürituse spetsiifikaga seonduv
8. Tallinna lauluväljakuga seotud küsimused

9. Kalevi staadioni ja tantsupeo harjutusväljakutega seotud küsimused
10. Muude oluliste asukohtade logistika ja korraldusega seotud küsimused

Komisjoni juhtimistasand: ministeeriumite kantslerite vastutusvaldkond

3.7 Ettepanekud seoses laulu- ja tantsupeoliikumise sümbolobjektidega

Laulu- ja tantsupeo tulevikuperspektiive kaaludes on oluline, et liikumise jaoks märgiliste sümbolobjektide (Lauluväljak, Kalevi staadion) tulevik ja arendusplaanid oleks selged.

- **Tallinna lauluväljakuga** seotud planeeringutega seoses on üliolulise tähtsusega, et riigi ja Tallinna linna koostöös leitakse lahendus, mis tagab laulupeo mõõtkavas oleva sündmuse korraldamiseks vajalikud võimalused. Juhul kui käivitub mõni muu stsenaarium ning vähenevad pinnad, kus pakutakse peol osalevatele kollektiividele või publikule suunatud teenuseid, tekib reaalne risk, et laulupidu pole võimalik harjumuspärasel viisil korraldada. Heaks lahenduseks oleks riigi ja linna ühise töökava koostamine koos konkreetse aja- ja tegevusplaaniga, mis võimaldab kavandada arendustegevused arvestades laulupeo korraldamise spetsiifikat.
- **Kalevi staadioniga** seotud arenduste juures on oluline silmas pidada tantsupidude korraldamisega seotud vajadusi ja ootusi. Aastal 2034 tähistatakse 100 aasta möödumist esimesest tantsupeost ning on väga olulise kaaluga sõnum, milline on riigi nägemus juubelini viiva kümnendi tantsupidude korralduse tingimustest ja võimalustest.

3.8 Ühiskondlikku elu puudutavad ettepanekud

Lisaks väärivad mainimist veel kaks algatust. Esmalt ettepanek **kuulutada üleriiklike laulu- ja tantsupeo toimumise päevad lipupäevadeks** tähistamaks liikumise kaalukat rolli Eesti omariikluse hoidmise ja taassünni juures.

Teiseks ettepanek muuta **laulu- ja tantsupeo toimumise nädala reede vabaks päevaks**, mis aitab ühtlasi kaasa nii peol osalemise lihtsustamisele kui ka vähendab Tallinna liikluskoormust (kuna tekib pikem suvine nädalavahetus ning osa linnaliiklust rahuneb võrreldes tavapärase tööpäeva rütmiga varem).

4 ANALÜÜSIS TOODUD ETTEPANEKUTE KOOND

Laulu- ja tantsupeoliikumise tulevikuga seotud riskide maandamiseks on oluline koordineerida valdkondade vahelist koostööd. Võimalik lahendus edasiste sammude tegemisel on valdkondadeülese laulu- ja tantsupeo tegevuskava loomine. Järgnevalt on toodud ülevaade analüüsis esitatud ettepanekutest tegevuste kohta, mille põhjal on võimalik koostada tegevuskava raamistik.

SEOTUD ORGANISATSIOON	KOOSTÖÖ JA ETTEPANEKUD
Kultuuriministeerium	Valdkondade ülese laulu- ja tantsupeo liikumise tegevuskava koostamine. Kultuuripoliitika kujundamisel on oluline luua valdkondade ülene raamistik, mille toel lahendada liikumise kestlikkusega seotud probleeme.
	Laulu-ja tantsupeo liikumises osalevate kollektiivide ja nendega seonduvate tegevuste andmebaasi loomine. Riigi ja kohalike omavalitsuste tasandil tehtavaid otsuseid ja valdkondlikke tegevusi toetava andmebaasi prototüübi ja valmislahenduse loomine ning kasutusele võtmine.
	Rahvakultuuri katusorganisatsioonide tegevuse mõju hindamine. Tõhusama katusorganisatsioonide tegevusmudeli kujundamiseks on vajalik teostada Eesti Kooriühingu ja Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tegevuse mõjuanalüüs.
	Laulu- ja tantsupeo kollektiivide juhendajate tööjõukulude toetuse meetme jätkuv rakendamine. Arvestades juhendajate vähesusega seotud riske, on meetme jätkumine olulise tähtsusega tegur.

SEOTUD ORGANISATSIOON	KOOSTÖÖ JA ETTEPANEKUD
Rahandusministeerium	Kohalike omavalitsuste kui strateegiliste partnerite rolli teadvustamine ja toetuspõhimõtete ühtlustamine. Kohalike omavalitsuste, Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning regionaalpoliitika kujundajate koostöös laulu- ja tantsupeoliikumise toetamise põhimõtete analüüsimine ning ühiste lähtekohtade ja/või laulu- ja tantsupeoliikumise toetamise hea tava sõnastamine.

	<p>Hästi toimivate koostöomudelite analüüs ja tutvustamine. Parimate praktikate analüüs ja täna hästi toimivate mudelite tutvustamine ning eelduste loomine nende laiemaks kasutamiseks (sh teadlikkuse tõstmine, tunnustamine, koolitus- ja arendustegevused jmt).</p>
	<p>Laulu- ja tantsupidude korraldusega seotud regionaalsete koostöölepete elluviimine. Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA ja maakondlike korraldajate vahel sõlmitavate lepingute elluviimise analüüs ning mõjude hindamine eesmärgiga töötada välja võimalikult ladiusad ja pikaajalisi sihte silmas pidavad lahendused.</p>
	<p>Laulu- ja tantsupeoliikumise seotud näitajate analüüs ja uuendamine. Kohalike omavalitsuste tegevuste analüüsimisel laulu- ja tantsupeoliikumise mõjude strateegilisem hindamine ning moodsuste täpsustamine.</p>

SEOTUD ORGANISATSIOON	KOOSTÖÖ JA ETTEPANEKUD
Sotsiaalministeerium	<p>Eesti inimeste vaimse tervise hoidmine. Oma tegevuse iseloomu kaudu annab laulu- ja tantsupeoliikumine igapäevase panuse elanike vaimse tervise hoidmisesse, pakkudes võimalust eneseteostuseks, suhtlemiseks ja sotsiaalse sidususe kasvuks. Üheks võimaluseks neid seoseid strateegiliselt käsitleda on panustada Heaolu arengukava väljatöötamise protsessis eesmärgiga kaardistada laulu- ja tantsupeoliikumise seotud võimalused ja sekkumisloogikad.</p>
	<p>Eelduste loomine kogukondlikuks suhtlemiseks ja üksindusega seotud riskide maandamiseks. Laulu- ja tantsupeoliikumine on paljude harrastajate jaoks tähtis sotsiaalsete kontaktide loomisel ning üksinduse vältimisel. Kuna rahvakultuuri kollektiivide tegevus on mitmekesine ning sisaldab lisaks proovidele repertuaariga ka muid ühiseid ettevõtmisi, on sellise võrgustiku toimimine mitmekülgne ja tõhus viis üksinduse või tõrjutusega seotud riskide maandamiseks.</p>
	<p>Terviseriskide ennetamine. Nii rahvatants kui ka koorilaul on aktiivsed tegevused, mis aitavad hoida tervist ning füüsilist toonust. Eriti just rahvatantsu kaudu on võimalik kujundada (eelkõige noortel) püsiv ja regulaarne liikumisharjumus ja</p>

	<p>postiviise tervisekäitumisega seotud hoiakuid, mis väärtustavad tervislikke eluviise, panevad noored rohkem liikuma ning ennetavad mitmeid võimalikke terviseprobleeme. Lisaks on oluline, et laulu- ja tantsupeoga seotud assotsiatsioonid oleks terviseteadlikud ja ei viitaks erinevatele sõltuvustele või kahjulikule tervisekäitumisele (sh liikumise põhimõtted seoses alkoholimüügi või teiste taoliste valdkondadega). Laulu- ja tantsupeokultuuri positiivseid mõjusid ennetustegevustele on näiteks võimalik käsitleda Toitumise ja liikumise rohelise raamatu koostamisel.</p>
	<p>Erivajadustega inimeste kaasamine. Tähtis on tagada, et pidevalt areneks võimalused erivajadustega inimeste kaasamisel ning nende ootustega arvestamisel (seda nii füüsilise ligipääsu kui ka kirjeldustõlgete jt ligipääsu avardavate tegevuste kaudu). Võimalus koostöö tihendamiseks avaneb näiteks Sotsiaalministeeriumi esindajate kaasamisel üleriiklike laulu- ja tantsupidude korralduse koordinatsioonikomisjoni (kes kaasavad vajadusel valdkondlike esindusorganisatsioonide), kelle eesmärgiks on üldriiklike pidude ettevalmistusprotsessi haldamine ja koordineerimine, et töötada aegsasti välja võimalikud erivajadustega inimeste kaasamisele suunatud lahendused.</p>

SEOTUD ORGANISATSIOON	KOOSTÖÖ JA ETTEPANEKUD
<p>Haridus- ja Teadusministeerium</p>	<p>Kirjeldada valdkonna ekspertide ning hariduspoliitika ja kultuuripoliitika kujundajate koostöös võimalusi, mis aitavad kaasa eesmärgile lõimida koorilaul, rahvapillimäng ja rahvatants senisest enam koolipäevade ülesehitusse ning otsida lisaks õppeainete raames toimuvatele tundidele mitmekesisemaid võimalusi koorilaulu- ja rahvatantsu kultuuri harrastamiseks lisaks õppekavast tulenevate õppeainete raames toimuvatele tundidele.</p> <p>Analüüsida, kuidas ja milliste vahenditega suurendada koolijuhtide teadlikkust laulu- ja tantsupeo seostest üldhariduse ning koolikultuuriga ja laiema hariduslikust mõjust kaasates neid kujundama põhimõtteid, mille alusel juhendajad koolides töötavad ja kuidas toetab huvitegevus koolis õppekava täitmist</p>

	Käivitada haridus- ja kultuurivaldkonna koostöös enne 2023. aasta noorte laulu- ja tantsupidu ning 2025. aasta üldlaulu- ja tantsupidu valitud koolides pilootprogrammid , et valitud lahendusi testida (sh vene emakeelega koolides).
--	---

SEOTUD ORGANISATSIOON	KOOSTÖÖ JA ETTEPANEKUD
Siseministeerium	Kavandada riigieelarves täiendavad vahendid kultuuripoliitika ja kodanikuühiskonna arendamisele suunatud ühistegevusteks eesmärgiga tõsta laulu- ja tantsupeoliikumise vabaühenduste võimekust oma tegevuse korraldamisel.
	Lua täiendavate vahendite toel koostöös Siseministeeriumi, Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ja rahvakultuuri valdkonna katusorganisatsioonidega (Kooriühing, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts, Eesti Rahvakultuuri Keskus) LTP kollektiivide arendusprogramm eesmärgiga suurendada valdkonnas tegutsevate vabaühenduste võimekust oma tegevuse korraldamisel.
	Siseministeeriumil kaasata laulu- ja tantsupeoliikumise praktikad vabaühenduste rahastamise juhendmaterjali uuendamisse.

SEOTUD ORGANISATSIOONID	KOOSTÖÖ JA ETTEPANEKUD
Tallinna linnavalitsus Politsei ja Piirivalveamet Terviseamet Siseministeerium Sotsiaalministeerium Kultuuriministeerium jt	Üleriiklike laulu- ja tantsupidude korralduse koordineerimise komisjoni moodustamine eesmärgiga luua ka pidude vahelisel ajal regulaarselt kogunev formaat erinevate suursündmuse korraldusega seotud riskide ja kitsaskohtade ennetamiseks ning ressursside kavandamiseks.
Tallinna linnavalitsus Kultuuriministeerium	Tallinna lauluväljaku ja Kalevi staadioni arendusplaanide täpsustamine.
Riigikantselei	Üleriiklike laulu- ja tantsupeo toimumise päevade kuulutamine lipupäevadeks .
Riigikantselei	Üleriikliku laulu- ja tantsupeo toimumise nädala reede muutmise vabaks päevaks .

LISA: Kultuuriministeeriumi kaudu LTP toetuseks eraldatud toetused ja investeeringud 2017-2021

TOETUS	2017	2018	2019	2020	2021
ELT SA tegevustoetus	318 000	350 366	400 000	675 473	675 473
LTP ettevalmistus ja korralduskulude toetus	1 614 279	300 000	2 268 517	0	0
LTP liikumises osalevate kollektiivide tegevustoetus (ELT SA kaudu)	840 000	840 000	1 000 000	1 200 000	1 000 000
ELT SA TOETUSED KOKKU	2 772 279	1 490 366	3 668 517	1 875 473	1 675 473
Eesti Kooriühingu tegevustoetus (Eesti Rahvakultuuri Keskuse kaudu)	46 500	46 500	55 000	60 179	79 386
Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tegevustoetus (Eesti Rahvakultuuri Keskuse kaudu)	42 000	42 000	52 500	55 000	58 000
EESTI RAHVAKULTUURI KESKUSE KAUDU TEGEVUSTOETUSED KOKKU	88 500	88 500	107 500	115 179	137 386
Eesti Kooriühingu tegevustoetus (Kulka kaudu)	16 000	16 000	17 000	17 000	17 000
Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tegevustoetus (Kulka kaudu)	16 000	16 000	17 000	17 000	17 000
EESTI KULTUURKAPITALI KAUDU TEGEVUSTOETUSED KOKKU	32 000	32 000	34 000	34 000	34 000
Eesti Kooriühingu tegevustoetus (kuni 2021 ELT SA kaudu ja alates 2021 Eesti Rahvakultuuri Keskuse kaudu)	27 000	27 000	27 000	27 000	27 000

Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tegevustoetus (kuni 2021 ELT SA kaudu ja alates 2021 Eesti Rahvakultuuri Keskuse kaudu)	27 000	27 000	27 000	27 000	27 000
TEGEVUSTOETUSED KOKKU	54 000	54 000	54 000	54 000	54 000
Koori- ja orkestrijuhitide mentortegevuste toetused (Eesti Kooriühingule ERK kaudu)	21 359	21 259	21 259	20 200	21 259
Rahvatantsu- ja rahvamuusikajuhtide mentortegevuste toetused (Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsile ERK kaudu)	21 259	21 259	21 259	21 612	21 259
MENTORTEGEVUSTE TOETUSED KOKKU	42 618	42 518	42 518	41 812	42 518
LTP liikumises osalevate kollektiivjuhtide tööjookulu toetus (menetletakse ERK kaudu)					2 700 000

INVESTEERINGUD	2017	2018	2019	2020	2021
Kultuuriministeeriumi investeeringud Tallinna lauluväljakule	120 736	330 000	189 990	0	0
Kultuuriministeeriumi investeeringud Kalevi staadionile	928 364	65 194	657 467	2 227 195	0
KULTUURIMINISTEERIUMI INVESTEERINGUD KOKKU	1 049 100	395 194	847 457	2 227 195	0

Analüüsi koostamise töörühm

Analüüsi koostamise töörühma koosseis:

Aet Maatee, ekspert

Eino Pedanik, kultuuriministeeriumi rahvakultuuri nõunik

Heli Jürgenson, Eesti Koorijuhtide Liidu juhatuse esimees, Eesti Kooriühingu juhatuse liige

Hirvo Surva, Eesti Kooriühingu esimees

Jorma Sarv, mõttekoda Creativity Lab (töörühma juht)

Kadri Tiis, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi esimees

Kaie Tanner, Eesti Kooriühingu tegevjuht

Kalle Vister, Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktor

Karl Viilmann, kultuuriministeeriumi strateegia- ja innovatsiooniosakonna andmete peaekspert

Kalev Järvela, ekspert

Margus Toomla, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA juhatuse liige

Mari-Liis Öpik, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tegevjuht

Piret Hartman, kultuuriministeeriumi asekanstler

Reelika Väljaru, kultuuriministeeriumi strateegia- ja innovatsiooniosakonna juhataja

Sten Weidebaum, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA kommunikatsioonijuht

Kohalike omavalitsuste kaardistuse viisid läbi Eesti Rahvakultuuri Keskuse regionaalosakonna töötajad ja rahvakultuurispetsialistid:

Kaja Allilender (regionaalosakonna juhataja)

Merike Hallik (Harjumaa)

Riin Kivinurm (Tallinn)

Erika Kõllo (Ida-Virumaa)

Pille Tutt (Jõgevamaa)

Külliki Aasa (Järvamaa)

Marju Viitmaa (Läänemaa)

Annika Aasa (Lääne-Virumaa)

Kati Taal (Põlvamaa)

Aire Koop (Pärnumaa)

Triinu Ülemaante (Raplamaa)

Krista Lember (Saaremaa)

Kati Grauberg-Longhurst (Tartumaa)

Anneli Kundla (Viljandimaa)

Maie Pau (Võrumaa)